

Buskspurver i Buskerud

Steinar Stueflotten, Damenga 19, 3032 Drammen, e-post: steinarstue@c2i.net

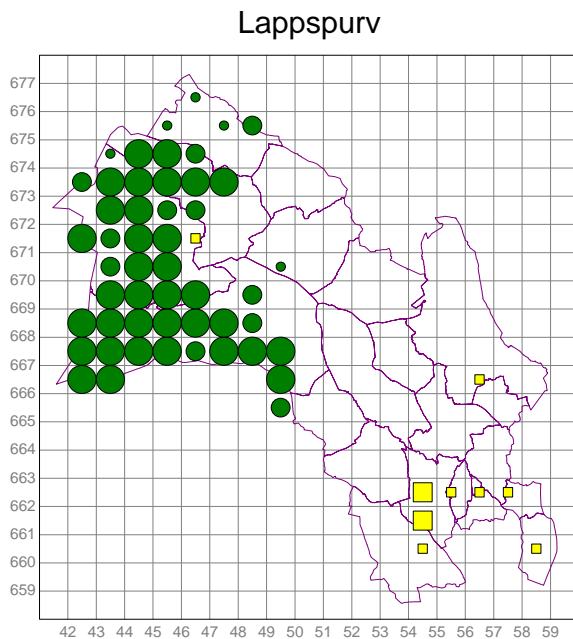
Buskspurvfamilien er representert med ni arter i Buskerud blant disse både vanlige hekkefugler og noen sjeldne gjester. På tross av familienavnet er det ingenting som tyder på at denne fuglegruppen har noen spesiell forkjærlighet for vårt fylke. Beskrivelsene er basert på den kunnskapen som LRSK for tiden har om de aktuelle artene i Buskerud.

Lappspurv *Calcarius lapponicus*

Arten har en nordlig cirkumpolar utbredelse og hekker på treløse tundraområder i Nord-Europa, Asia og Nord-Amerika. I Fennoskandia hekker lappspurven sørover til fjellområdene i Sør-Norge. Arten har sine viktigste overvintringsområder i Ukraina og videre østover i Sentral-Asia. Den norske bestanden er anslått til 0,2 - 0,5 mill par.

Forekomst i Buskerud

Status: Vanlig hekkefugl i høyfjellet i øvre deler av fylket. Trekkfugl som sjelden sees i lavlandet.

Kartet viser utbredelsen til lappspurv i Buskerud per 2006 (Atlas-hekketkoder er angitt med runde mørke prikker, trekkobservasjoner med lyse firkanter).

Bestand: Lappspurven hekker spredt i fjellet i kommunene Nore og Uvdal, Hol, Ål og Hemsedal. Hardangervidda utgjør en viktig del av artens hekkeområde i Sør-Norge. Her er det registrert bestandstettheter på 24-26 par/km² i noen områder (Cramp & Perrins 1994). Vanligst er arten å finne i

vierbeltet i lavalpin sone fra 1000 til 1300 moh. Hvis vi skalerer den norske bestanden i forhold til utbredelsen i Buskerud, får vi en hekkebestand i fylket på 12.000-30.000 par, men dette er nok for høyt.

Lappspurv Holværvatnet, Hol, foto: T.Furuseth

Trekk: Lappspurven ankommer normalt Sør-Norge i siste halvdel av april, og til hekkeområdene i fjellet i begynnelsen av mai. Som regel trekker den direkte opp i fjellet, og sees derfor bare sparsomt i lavlandet og i sørfylket om våren. Den opptre da normalt bare i småflokker på noen få titalls individer. Gjennomsnittlig ankomstdato til Buskerud er 26.4. (15 år), tidligst 27.3.1999 Efteløt, Kongsberg (F.T.Brandbu), og til Strandafjorden, Ål: 3.5. (3 år, 1967-1973) (T.Breiehagen). Unntaksvis kan arten opptre i større flokker på vårtrekket som for eksempel 100-200 ind ved Fiskumvannet, Øvre Eiker 23.-24.4.1982 (K.Værnes m.fl.).

Høsttrekket foregår i september-oktober, men arten er også da meget sjelden å se i lavlandet. LRSK kjenner bare til tre observasjoner på høsttrekket:

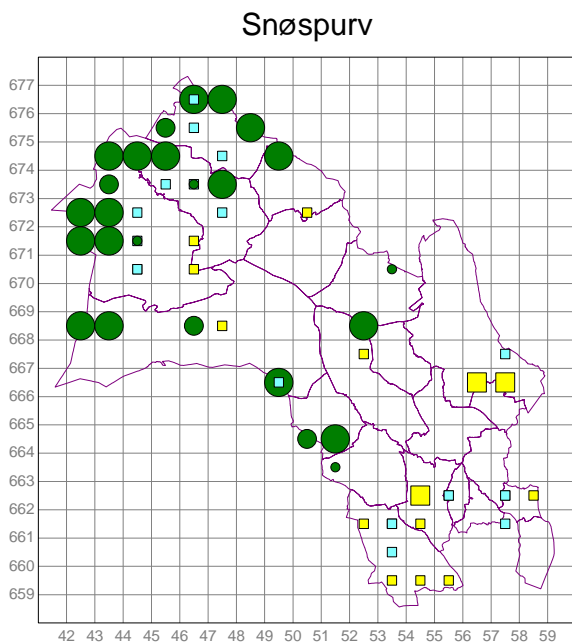
- 1 ind Drammen 1.11.1950 (S.Haftorn).
- 1M Klokkarstua, Hurum 12.10.1975 (U.Myrvold og G.J.Juriks).
- 1 ind Fiskumvannet, Øvre Eiker 15.9.1983 (T.Schandy og M.Winness).

Snøspurv *Plectrophenax nivalis*

Arten har en nordlig cirkumpolar utbredelse, og er vår nordligste spurvefugl – faktisk den eneste som hekker fast på Svalbard. Arten hekker i høyfjellet over det meste av Norge, og har en mer vestlig utbredelse enn lappspurven. Den forlater hekkeområdene om vinteren og mange overvintrer i Nordsjø-området, en del også langs norskekysten. Den norske bestanden er anslått til 0,1 - 0,5 mill par.

Forekomst i Buskerud

Status: Vanlig til spredt hekkefugl i høyfjellet både i nord- og midtfylket. Trekkfugl som av og til også kan ses i fjellet vinterstid.

Kartet viser utbredelsen til snøspurv i Buskerud per 2006 (Atlas-hekketkoder er angitt med runde mørke prikker, trekkobservasjoner med lyse gule firkanter, og vinterobservasjoner med lyse blå firkanter).

Bestand: Snøspurven er en karakterart for høyfjellens karrige ur og blokkmarker. Den hekker helt oppe i mellom- og høyalpin sone i områder med svært skrint og fragmentert vegetasjonsdekke. Vanligst er arten i de indre og nordlige fjellstrøka av Buskerud, men har også mindre bestander på de høyeste fjellpartiene i midtfylket som Norefjell, Skjerveggin og Blefjell. På Finse (Ulvik) er det registrert bestandstettheter på gjennomsnittlig 4 par/km² (Cramp & Perrins 1994), noe som trolig også gjelder for nærliggende områder (Hallingskarvet) i Hol. Selv om snøspurven lever i et barskt klima med varierende værforhold fra år til år, er det ingenting som tyder på at dette slår ut i sterke svingninger i bestanden. Hvis vi skalerer den norske bestanden i

forhold til utbredelsen i Buskerud, får vi en hekkebestand i fylket på 3.000 - 14.000 par.

Snøspurv juv Hallingskarvet, Hol, foto: T.Furusest

Trekk: Snøspurven vender tilbake fra vinteroppholdsstedene allerede i slutten av mars. De fleste fuglene drar da rett til fjells og slår seg ned på avblåste rabber hvor de finner fjorårgammelt frø og annet de kan spise. Gjennomsnittlig ankomstdato til Buskerud er 26.3. (21 år), tidligst 7.3.1982 Bomenga ved Hokksund, Øvre Eiker (A.Værnes), til Strandafjorden, Ål: 5.4. (5 år, 1967-1973), tidligst 18.3.1973 (T.Breiehagen). Arten kan enkelte år om våren opptre i store flokker på flere hundre individer på stubbåkre og åpne jorder, eksempelvis ca.300 ind på Flesaker, Øvre Eiker 10.4.1994 (L.Palmstrøm, T.Bakken m.fl.), 300-500 ind på Hals, Øvre Eiker 18.3.2002 (A.Hals), og opp mot 1000 ind samme sted 24.3.2004 (A.Hals). Det normale er imidlertid å se småflokker på noen titalls individer.

Høsttrekket i Norge foregår relativt ubemerket i september-november. I Buskerud blir de fleste observasjonene på høsttrekket gjort i lavlandet i sørfylket i siste halvdel av oktober, og det dreier seg da som oftest om småflokker på 10-30 ind.

Vinter: Arten er sjelden å se i Buskerud om vinteren. Følgende observasjoner foreligger fra lavlandet i sørfylket: Kongsberg 13.1.1963 (P.Auerdahl), 2 ind v/Hokksund medio feb. 1996 (I.T.Steen), 1 ind Hedenstad, Kongsberg 31.12.1999 (O.Såtvedt), og 8-9 ind Linnestranda 2.1.2000 (K.A.Nygård). I seinere år er det også gjort flere funn i fjellet vinterstid, flere steder i områder helt opp til 1100-1300 moh. Arten ble i VinterAtlas-prosjektet påvist i 9 ruter i nordfylket. Legg merke til at vinterfunnene i fjellet i liten grad overlapper med hekkeområdene. Også i Oppland ble det gjort flere høyfjellsfunn i VinterAtlas-prosjektet i månedene desember, januar og februar.

Gulspurv *Emberiza citrinella*

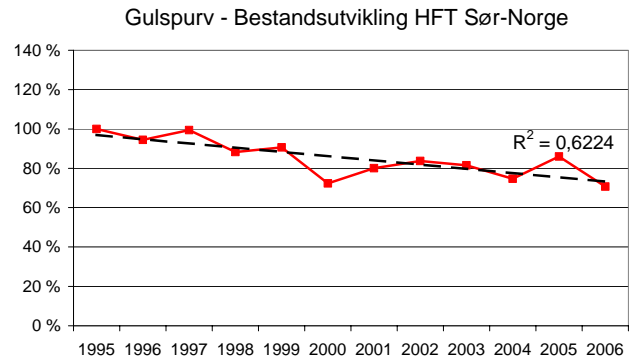
Arten er vidt utbredt i den palearktiske region, og hekker stort sett i hele Europa bortsett fra i Middelhavsområdet. Arten er vanlig hekkefugl i kulturlandskap og jordbruksområder i Sør-Norge, mer spredt nordover i Nord-Norge, og sjelden i Finnmark. Standfugl som streifer litt rundt om vinteren. Den norske bestanden er anslått til mellom 0,2 - 0,5 mill par.

Forekomst i Buskerud

Status: Vanlig hekkefugl i tilknytning til jordbruksområder og kulturlandskap over det meste av fylket. Stand- og streiffugl.

Bestand: Arten er påvist i alle fylkets kommuner. Vanligst er den i nedre og midtre deler av fylket, mens den i fjellbygdene i øvre deler av fylket forekommer mer spredt og fåtallig. Det er litt usikkert hvor høyt over havet arten hekker, men det antas at den følger jordbruksområdene i alle fall opp i mellomboreal sone, muligens kan den unntaksvis også hekke på dyringsfelter i nordboreal sone (fjellbjørkeskogen). Total bestandsstørrelse i Buskerud er vanskelig å anslå, men det hekker trolig mellom 10.000 - 30.000 par i fylket.

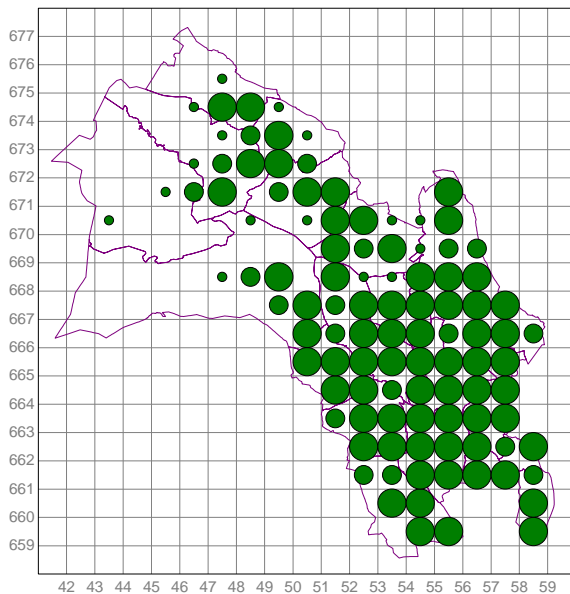
Sør-Norge i løpet perioden 1995-2006 (se figuren nedenfor). Nedgangen er signifikant.

Årsaken til denne bestandsreduksjonen er ikke fullt ut forstått, men den kan ha med omlegging og intensivering i jordbruket å gjøre. På 1950- og 1960-tallet gikk bestanden mange steder sterkt tilbake pga forgiftning fra kvikksølvbeiset såkorn.

Vinter: Selv om en del av bestanden forlater Norge om vinteren og vender tilbake igjen i april, er arten i hovedsak en stand- og streiffugl. Vinterutbredelsen i Buskerud er da også omtrent den samme som hekkeutbredelsen, men arten trekker om vinteren ned fra fjellbygdene mot lavlandet hvor nærings-tilgangen er bedre.

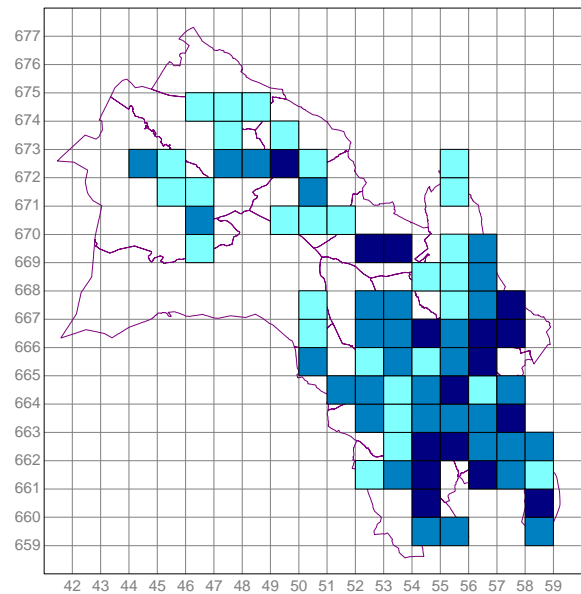
Gulspurv

Kartet viser utbredelsen til gulspurv i Buskerud per 2006 (Atlas-hekkekoder er angitt med mørke prikker)

Gulspurven er en av flere kulturmarksfugler som har vist avtagende bestander i hele Europa i løpet av de siste tiårene. Dette kommer også tydelig fram i registreringene til norsk hekkefugltaksering (HFT) som antyder en nedgang i bestanden på ca. 30% i

Gulspurv (vinter)

Kartet viser vinterutbredelsen til gulspurv i Buskerud (koder i henhold til VinterAtlas-prosjektet: mørke ruter >40 ind, lyse ruter <10 ind).

Enkelte vintre kan gulspurven opptre i til dels store flokker, eksempelvis 300+ ind Averøya, Ringerike 5.2.1988 (A.H.Qvale), ca.300 ind Fiskumvannet, Øvre Eiker 3.12.1997 (ukjent), og ca.200 ind Hals, Øvre Eiker 5.12.1999 (A.Hals).

Gulspurv Klokkarstua Hurum 04.04.06, foto: E.Gates

Gulspurv Linneslia, Lier 12.03.05, foto: J.E.Nygård

Hortulan *Emberiza hortulana*

Arten har i hovedsak en østlig utbredelse i Europa og hekker fra Sverige østover gjennom Finland og Russland, og i sør fra Spania østover til Lilleasia. I Norge hekket hortulanen tidligere spredt til vanlig på Østlandet, men bestanden har gått kraftig tilbake i løpet av de siste tiåra. Rundt 1990 ble den norske bestanden anslått til maks 500 par. Ti år senere var bestanden redusert til bare 100-200 par. Trekkfugl som overvintrer i Afrika.

Forekomst i Buskerud

Status: Nå sjelden gjest, men hekket tidligere spredt flere steder i sørfylket. Trekkfugl som nå bare unntaksvis blir observert på vårtrekket.

Historiske funn:

I Atlas-prosjektet (1970-1989) ble arten påvist i 6 ruter i Buskerud, men det foreligger ingen kjente hekkefunn i fylket etter 1980. Arten er nå blitt meget sjelden å se i fylket. Hortulanen er en varmekjær art som i Buskerud har vært knyttet til tørre, varme og solrike lokaliteter i kulturlandskapet. Følgende er kjent om dens tidligere hekkebestand i fylket:

Lier: Arten var fram til 1940-tallet ganske vanlig i Lier (S.Haftorn). Den hekket bl.a. på Huseby fram til begynnelsen av 1970-tallet.

Øvre Eiker: Hekket bl.a. ved Fiskumvannet (ca. 5 par) og langs jernbanelinja i Vestfossen helt fram til slutten av 1970-tallet (ca. 3-4 syngende hanner/km, Nævra 2002). En syngende hann ble sist sett her i mai 1981.

Kongsberg: Hekket bl.a. på Raumyr og i Stretalia i Kongsberg fram til midt på 1960-tallet (P.Auerdahl).

Andre funn:

1967 ÅL: 1 hunn fanget i mistnett 2.6. (L.Odden).

1979 RINGERIKE: Averøya 5.5. (ukjent).

Hortulan Fiskumvannet 1978, foto: Erling Stensrud

Godkjente funn etter 1990 (1/1):

2003 KONGSBERG: 1 hann Kleppan, Passebekk 5.5. (H.J.Hovelstad).

Det foreligger noen få funn til fra 1990-tallet og i mai 2000 som ikke er innsendt til og godkjent av LRSK.

I de sist par årene er det hver vår blitt brent bråte langs jernbanelinja i Vestfossen i håp om å bedre habitatet for hortulanen, men så langt har dette vært uten resultat dessverre.

Trekk: Hortulanen ankom tidligere Buskerud i første halvdel av mai. Gjennomsnittlig ankomstdato: 9.5. (25 år), tidligst Kongsberg 25.4.1963 og 1965 (P.Auerdahl). Høsttrekket forgikk trolig i august, seineste kjente høstfunn er 1 ind Fiskumvannet 6.9.1980 (ukjent).

Vierspurv *Emberiza rustica*

Vierspurven har en østlig palearktisk utbredelse og hekker i et bredt belte fra Øst-Norge og Sverige østover gjennom taigaen til Kamtsjatka og nordøstre Sibir. I Norge har arten sin viktigste forekomst i Hedemark. Den norske bestanden er anslått til 100 - 500 par. Trekkfugl som overvintret i Sentral-Asia, Kina og Japan.

Forekomst i Buskerud

Status: Meget sjelden og tilfeldig sommergjest.

Godkjente funn (3/3):

- 1977 HEMSEDAL: 1 hann Mørkva 12.-13.6.
(D.Langfjæran, O.Rygh).
1978 RINGERIKE: 1 hunn Averøya 5.-6.6.
(T.Anker-Nilssen m.fl.).
1984 ØVRE EIKER: 1 hann Kolbergtjern 7.5. (F)
(D.Kolberg).

I tillegg til ovenstående foreligger det noen få usikre funn til som ikke er innrapportert til og godkjent av LRSK.

Dvergspurv *Emberiza pusilla*

Dvergspurven har en vid nordlig utbredelse i Eurasia fra Finnmark og Nord-Finland i vest og østover gjennom taigaen i Russland og Sibir til Beringhavet. I Norge er arten bare påvist hekkende i Finnmark. Den norske bestanden er anslått til 0-50 par. Trekkfugl som overvintret i Sørøst-Asia. Arten ses sjeldent og fåtallig i Sør-Norge på høsttrekket fra ultimo september til primo november.

Forekomst i Buskerud

Status: Meget sjelden og tilfeldig på høsttrekket.

Godkjente funn (2/2):

- 1987 RINGERIKE: 1 ind ringmerket Averøya 1.10.
(P.Anker-Nilssen, M.Klann).
1987 HEMSEDAL: 1 ind ringmerket Finnset 9.10.
(B.Fjeldheim).

Sivspurv *Emberiza schoeniclus*

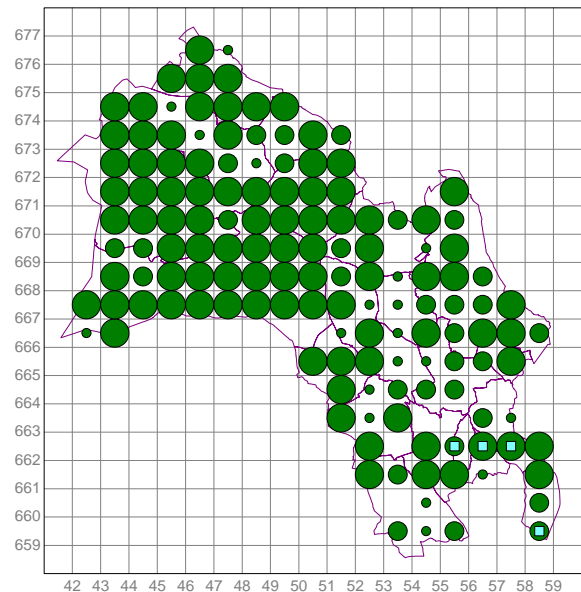
Arten har en vidstrakt utbredelse fra Vest-Europa og østover til Øst-Sibir, Japan og Kamtsjatka. I Norge fins arten over det meste av landet fra kyst til høyfjell nord til Finnmark. Den norske bestanden er anslått til 0,5 - 1,0 mill par. Arten er en typisk trekkfugl som bare sjeldent observeres langs kysten om vinteren.

Forekomst i Buskerud

Status: Vanlig hekkefugl i hele fylket fra lavlandet opp til tregrensa i fjellet. Trekkfugl.

Bestand: Sivspurven har i Buskerud som ellers i landet, to ulike utbredelsesområder. Det ene er langs næringsrike innsjøer, elvekanter og strandområder i lavlandet med vierkratt, siv og takrørbelter. Det andre er i litt fuktige områder i fjellbjørkeskogen med myr og vierkratt. Arten kan også hekke i vierkratt ved barskogsmyrer. Størstedelen av bestanden i Buskerud hekker i fjellregionen. Hvis vi skalere den norske bestanden i forhold til utbredelsen i Buskerud, får vi en hekkebestand i fylket på 30.000 - 60.000 par. Ut fra registreringene i norsk hekkefugltaksering (HFT), er det ingenting som tyder på noen markert endring i bestanden i Sør-Norge i perioden 1995-2006.

Sivspurv

Kartet viser utbredelsen til sivspurv i Buskerud per 2006 (Atlas-hekkekoder er angitt med mørke prikker, lyse blå firkanter viser vinterfunn).

Trekk: Sivspurven ankommer Sør-Norge fra slutten av mars til midten av mai. Det er nok fugler som hekker i lavlandet som ankommer først, mens de som skal opp til hekkeplassene i fjellet, kommer noe seinere. Gjennomsnittlig ankomstdato til hekkeplasser i nedre Buskerud: Linnestranda, Lier 27.3. (12 år) tidligst 16.3.1997, Fiskumvannet, Øvre Eiker 28.3. (13 år) tidligst 16.3.2003, og Miletjern, Nedre Eiker 5.4. (10 år) tidligst 28.3.1998. Fugler trolig på gjennomtrekk til hekkeplasser i fjellet synes å ankomme ca. en måned seinere: Kongsberg 26.4. (10 år) (E.Lagesen), Svensedammen, Drammen 30.4. (7 år) (S.Stueflotten), Strandafjorden, Ål 21.4.

(6 år, 1967-1973) (T.Breiehagen). Tidligste ankomst til nordfylket er 1 ind Herad, Gol 1.4.1978 (G.E.Roe), ellers er 11.4. tidligste funn både i Ål og Hol. Det er sjelden å se mer enn noen titalls individer sammen på vårtrekket, maks 75 ind Linnestranda 10.4.2001 og 60 ind 28.4.1978, ellers ca.50 ind Gulliksrud, Øvre Eiker 9.5.1997.

Sivsipurv Linnestranda 08.04.04, foto: J.E.Nygård

Høsttrekket starter i slutten av august og pågår ut i oktober. Gjennomsnittlig sisteobservasjon i sørfylket er 24.10. (16 år), seinest Linnestranda 27.11.2005 og Fiskumvannet 9.11.2004. Arten sees sjelden i større flokker på høsttrekket, maks 300+ ind Fiskumvannet 12.9.1999.

Vinter: Arten observeres svært sjeldent om vinteren i Buskerud. Følgende observasjoner er gjort i Vinter-Atlas-prosjektet: 2 ind i NM62 Drammen vinteren 1995/96, 1 ind Linnestranda (NM72) 18.1.1998 og 1 ind i NM52 Mjøndalen vinteren 1999/2000.

Svarthodespurv *Emberiza melanocephala*

Svarthodespurven hekker i Sørøst-Europa fra Italia og Balkan østover til Iran og sør til Israel. Trekkfugl som overvintrer i India. Sjelden gjest i Nord-Europa.

Forekomst i Buskerud

Status: Meget sjelden og tilfeldig sommergjest.

Godkjente funn (1/1):

1978 HEMSEDAL: 1 ad hann Skogshorn 27.6. og 4.7. (L.Moesgaard).

Dette funnet, som er godkjent av NSKF, var i sin tid det 9. kjente funnet av arten i Norge.

Lazulispurv *Passerina amoena*

Arten hekker i Nord-Amerika. Funn i Norge antas å være rømte burfugler, og arten har derfor E-status (funn av arter som regnes som rømlinger).

Forekomst i Buskerud

Status: Meget sjelden og tilfeldig forekomst.

Godkjente funn (1/1):

1981 RINGERIKE: 1 ad hann NØf Bukollen, Vidalen 27.6. (Ø.Syvertsen).

Dette var det andre kjente funnet av arten i Norge. Funnet regnes ikke som spontant.

Referanser

Cramp, S. & Perrins, C.M. 1994. Handbook of the Birds of Europe, the Middle East, and North Africa; The Birds of the Western Palearctic, Vol.IX. Buntings and New World Warblers.

Gjershaug, J.O., Thingstad, P.G., Eldøy, S. & Byrkjeland, S. (red) 1994: Norsk fugleatlas. NOF, Klæbu, 552 s.

Haftorn, S. 1971. Norges fugler. Universitetsforlaget, Oslo. 862s.

Nævra, A. 2002. Hortulanens skjebnetime. Vår Fuglefauna 25: 62-81.

Svorkmo-Lundberg, T. m.fl. 2006. Norsk VinterfuglAtlas. NOF, Trondheim, 496 s.

Såtvedt, O. 2001. Fugler i Kongsberg. Kongsberg kommune (på Internett).

Såtvedt, O. 2002. Noen arter er blitt borte: Fugletrekk i Kongsberg i forrige hundreår. Langs Lågen 24(1): 38-41.